

πατέρας

πατέρας, ο, ουσ. [μσν. πατέρας, από το αρχ. πατέρα αιτιατ. του ουσ. πατήρ], ο πατέρας. **α.** στον πλ. **οι πατέρες** κ. **πατεράδες**, οι πρόγονοι: «πρέπει να διαφυλάξουμε την κληρονομιά των πατεράδων μας». **β.** αυτοί που συνέβαλαν καθοριστικά, που πρωτοστάτησαν για την επίτευξη κάποιου σκοπού: «οι πατέρες της Ιατρικής || οι πατέρες της ατομικής ενέργειας». (Λαϊκό τραγούδι: *είναι οι διάφοροι πατέρες απ' το λαϊκό τραγούδι, ο καθένας έχει βάλει το δικό του το λουλούδι*). Υποκορ. **πατερούλης, ο**· βλ. και λ. μπαμπάς. (Ακολουθούν 32 φρ.)·

- *αέρα πατέρα!* βλ. λ. [αέρας](#)·

- *από (τον) πατέρα*, από τη μεριά του πατέρα, από το σόι του πατέρα: «είναι θεός μου από πατέρα»·

- *αρχίδια πατέρα!* βλ. λ. [αρχίδι](#)·

- *γαμώ τη μάνα και τον πατέρα που με γένναγαν* ή *γαμώ τη μάνα και τον πατέρα που με πέταγαν*, βλ. λ. [μάνα](#)·

- *για την ψυχή του πατέρα μου!* βλ. λ. [ψυχή](#)·

- *για την ψυχή του πατέρα μου*, βλ. λ. [ψυχή](#)·

- *γίνομαι πατέρας*, αποκτώ για πρώτη φορά παιδί: «μόλις γέννησε η γυναίκα του, τρελάθηκε απ' τη χαρά του, γιατί, βλέπεις, δε γίνεται κανείς πατέρας κάθε μέρα»·

- *είναι άξιο παιδί (τέκνο) του πατέρα του*, βλ. λ. [παιδί](#)·

- *είναι γιος του πατέρα του*, βλ. λ. [γιος](#)·

- *είναι παιδί του πατέρα του*, βλ. λ. [παιδί](#)·

- *είναι τσιράκι του πατέρα του*, βλ. λ. [τσιράκι](#)·

- *ζητάει τη μάνα και τον πατέρα του*, βλ. λ. [μάνα](#)·

- *η γη των πατέρων μας*, βλ. λ. [γη](#)·

- *η νίκη έχει πολλούς πατέρες*, *η ήττα κανέναν* ή *η νίκη έχει πολλούς πατέρες*, *η ήττα είναι ορφανή*, σε μια νίκη προβάλλονται όλοι ως πρωταγωνιστές, ενώ σε μια ήττα όλοι αποποιούνται τις ευθύνες τους·

- *θα πηδήσω, πατέρα, θα σε δω, παιδί μου*, βλ. λ. [παιδί](#)·

- *θα σου πάρει ο διάβολος τη μάνα και τον πατέρα!* βλ. λ. [διάβολος](#)·

- *κάνει σάμπως και του σκότωσαν τον πατέρα του*, αντιδρά ή διαμαρτύρεται έντονα για κάτι χωρίς σοβαρό λόγο: «λίγο να του πεις κάνα λόγο παραπάνω, κάνει σάμπως και του σκότωσαν τον πατέρα του»·

- *κατά μάνα και πατέρα*, *κατά γιο και θυγατέρα*, βλ. λ. [μάνα](#)·

- *μου ζητάει τη μάνα του και τον πατέρα του*, βλ. λ. [μάνα](#)·

- *να χέσω τον πατέρα και τη μάνα σου*, έκφραση εκνευρισμένου ατόμου σε νεαρό ή μικρό παιδί, που του δημιουργεί συνεχώς προβλήματα με τις αταξίες ή τις ενοχλήσεις του. Πολλές φορές, η φρ. κλείνει πάλι με το *να χέσω*·

- *ο πατέρας όλων*, ο Θεός: «μόνο ο πατέρας όλων έχει δικαιοδοσία επάνω μου»·

- *οι πατέρες του έθνους*, (ειρωνικά) οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι του λαού: «για το μόνο που συμφωνούν απόλυτα μεταξύ τους οι πατέρες του έθνους, είναι όταν πρόκειται να ψηφίσουν για την αύξηση των μισθών τους»·
- *πάει από πατέρα σε γιο ή πάει απ' τον πατέρα στο γιο*, λέγεται για άμεση διαδοχή, ιδίως επιχείρησης, που γίνεται από γενιά σε γενιά μέσα σε μια οικογένεια: «είναι απ' τις πιο παλιές επιχειρήσεις στον τόπο μας και χρόνια τώρα πάει από πατέρα σε γιο»·
- *παίρνω τα πατήματα του πατέρα μου*, βλ. λ. [πάτημα](#)·
- *πάτερ φαμίλιας*, [*λατιν. pater familias*], **α.** ο πολύ αυστηρός, ο αυταρχικός και υπερπροστατευτικός οικογενειάρχης: «όταν κοιμάται ο πάτερ φαμίλιας, δεν ακούς κιχ στο σπίτι». **β.** (χαϊδευτικά) ο πατέρας ως αρχηγός της οικογένειας: «έρχεται πάλι ο πάτερ φαμίλιας φορτωμένος μ' ένα σωρό πράγματα για το σπίτι»·
- *πατέρας αφέντης*, ο πολύ αυστηρός, ο πολύ αυταρχικός πατέρας: «όσοι είχαν πατέρα αφέντη, πέρασαν δύσκολα παιδικά χρόνια || ο πατέρας αφέντης έχει εκλείψει απ' τη σημερινή κοινωνία»·
- *περνάει από πατέρα σε γιο ή περνάει απ' τον πατέρα στο γιο*, βλ. φρ. *πάει από πατέρα σε γιο*·
- *στην ψυχή του πατέρα μου!* βλ. λ. [ψυχή](#)·
- *τον κάνω πατέρα*, (για γυναίκες) γεννώ το παιδί που έχω συλλάβει από τον ίδιο: «ήθελε πολύ ένα παιδί, γι' αυτό χάρηκα πολύ, που τον έκανα πατέρα»·
- *του γαμώ τη μάνα και τον πατέρα που τον γένναγαν ή του γαμώ τη μάνα και τον πατέρα που τον πέταγαν*, βλ. λ. [μάνα](#)·
- *του πήρε ο διάβολος τη μάνα και τον πατέρα*, βλ. λ. [διάβολος](#)·
- *του στάθηκα σαν πατέρας*, του συμπεριφέρθηκα, του αντιμετώπισα με πατρικό ενδιαφέρον: «επειδή από μικρός έμεινε ορφανός από πατέρα, του στάθηκα σαν πατέρας»·

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας